

ZAMONAVIY DUNYODA RUS TILINING O'RNI.

Yuldasheva Munira Moydinovna
Farg'ona Shahar 1-sonli politexnikumi
rus tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada rus tilining zamonaviy jamiyatlardagi o'rni, uning tarixiy shakllanishi, ilm-fan va ta'limdagi roli, MDH mamlakatlaridagi maqomi hamda internet va madaniyat sohasidagi ahamiyati tahlil etilgan. Rus tili global muloqot vositasi sifatida nafaqat tarixiy, balki hozirgi davrda ham dolzarbligini saqlab qolgan. Maqolada, shuningdek, rus tilining duch kelayotgan muammolari va uning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari ham ko'rib chiqilgan. Ushbu tadqiqot rus tilini o'rganayotganlar va uni ijtimoiy-madaniy fenomen sifatida baholovchilar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'z: Pushkin, Tolstoy, Dostoyevskiy, Chexov, slavyan tillar, Kiev Rus, Moskva Knyaz, indoevropaning tillari, Runet, Rus teatr san'ati, opera, balet va kino san'ati, MDH davlatlari.

Rus tili — dunyodagi eng yirik tillardan biri bo'lib, u 250 milliondan ortiq insonlar tomonidan so'zlashiladi. U tarix, madaniyat, ilm-fan va siyosat sohalarida, ayniqsa, sobiq Sovet Ittifoqi hududida alohida o'rin egallaydi. Globalizatsiya kuchayib borayotgan hozirgi davrda xorijiy tillarni bilish zarurati ortmoqda, rus tili esa xalqaro muloqot va madaniy almashinuvning muhim vositasi bo'lib qolmoqda.

Rus tili tarixiy jihatdan qadimgi slavyan davriga borib taqaladi. Uning shakllanishi Kiev Rus, Moskva Knyazligi va keyinchalik Rossiya imperiyasi bilan chambarchas bog'liq. Asrlar davomida rus tili turli xalqlarni birlashtiruvchi omil sifatida xizmat qilgan. Ayniqsa, Sovet Ittifoqi davrida u ilm-fan, texnika va madaniyat tili sifatida butun hudud bo'ylab keng tarqalgan.

SSSR parchalanganidan keyin ham rus tili MDH davlatlarida o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. Belarus, Qozog'iston, Qirg'iziston va O'zbekiston kabi

mamlakatlarda rus tili hanuzgacha ta'lim, tibbiyot, biznes va kundalik hayotda keng qo'llaniladi. Ayniqsa, O'zbekistonda rus tili millatlararo muloqot vositasi sifatida muhim rol o'ynaydi va ilmiy, texnikaviy sohalarida keng tarqalgan.

Rus tili boy ilmiy an'analarga ega. Fizika, matematika, tibbiyot va muhandislik sohalaridagi ko'plab ilmiy ishlar aynan rus tilida yozilgan. Hozirgi kunda ham Rossiya va boshqa MDH davlatlari oliygohlarida darslik va ilmiy adabiyotlarning aksariyati rus tilida. Bu esa talabalar, tadqiqotchilar va ilmiy xodimlar uchun rus tilini bilishni zarur qiladi.

Raqamli davrda rus tili internetda o'z o'rnini mustahkamlab kelmoqda. Rus tilida internet foydalanuvchilari soni bo'yicha u dunyoda 8-o'rinda turadi. Yandex, VKontakte, Odnoklassniki kabi yirik platformalar aynan rus tilida faoliyat yuritadi. Rus tili bloglar, onlayn ta'lim, yangilik portallari va forumlar orqali ham jadal rivojlanmoqda.

Rus adabiyoti dunyodagi eng boy adabiyotlardan biridir. Pushkin, Tolstoy, Dostoyevskiy, Chexov kabi yozuvchilarning asarlari jahon madaniy merosining oltin fondiga kiradi. Rus tilini bilgan inson bu nodir durdonalardan bevosita bahramand bo'la oladi. Bundan tashqari, rus kinosi, teatr san'ati, musiqasi va televideniyesi ham tilning ommaviyligini saqlab turadi.

Keng tarqalganiga qaramay, rus tili bir qator muammolarga duch kelmoqda: yoshlar orasida tildan foydalanish darajasining pasayishi, ayrim mamlakatlarda ta'limdan siqib chiqarilishi, til masalasining siyosiylashuvi shular jumlasidan. Shunga qaramay, uning madaniy va ilmiy boyligi sababli rus tiliga bo'lgan qiziqish saqlanib qolmoqda.

Rus tili haqida umumiy ma'lumot

Rus tili slavyan tillari oilasiga mansub bo'lib, indoevropa tillari oilasining bir qismi hisoblanadi.

U BMTning 6 rasmiy tilidan biri hisoblanadi.

Dunyo bo'yicha taxminan 258 million inson rus tilida so'zlasha oladi.

Rus alifbosi (kiril yozuvi) 33 ta harfdan iborat.

Rus tilining geografik tarqalishi

Davlat tili: Rossiya, Belarus, Qirg'iziston.

Rasmiy yoki keng qo'llanuvchi til: Qozog'iston, O'zbekiston, Tojikiston, Moldova, Latviya, Estoniya, Ukraina (ma'lum darajada).

Ko'plab sobiq SSSR davlatlarida rus tili millatlararo muloqot tili sifatida saqlanib qolgan.

Zamonaviy hayotda rus tilining roli

Ilm-fan: Rossiyada, MDH davlatlarida va boshqa joylarda rus tilidagi ilmiy maqolalar soni juda katta. Masalan, texnika, fizika va matematika bo'yicha yetakchi tadqiqotlar ko'pincha rus tilida yoziladi.

Internet: Rus tili internetda eng ko'p qo'llaniladigan tillardan biri. Runet (rus tilidagi internet) jahon miqyosida yirik auditoriyaga ega.

Ishbilarmonlik: Markaziy Osiyo va Sharqiy Yevropa davlatlarida rus tili orqali ish olib borish hamon dolzarb.

Madaniyatdagi o'rni

Rus tilida klassik adabiyot: Pushkin, Tolstoy, Dostoyevskiy, Gogol, Chexov kabi mualliflar orqali jahon adabiyotiga katta hissa qo'shgan.

Rus teatr san'ati, opera, balet va kino san'ati jahon miqyosida mashhur. Taniqli rejissorlar: Tarkovskiy, Bondarchuk, Zvyagintsev.

Ruscha qo'shiqlar, teleko'rsatuvlar va YouTube kontentlari yoshlar orasida ham mashhur.

Ta'lim sohasida

O'zbekiston, Qozog'iston va boshqa davlatlarda rus tilida ta'lim beruvchi maktablar, litseylar va oliygohlar mavjud.

Toshkentdagi ko'plab OTMlarda rus tili ikkinchi til sifatida o'qitiladi.

Rossiyada tahsil olayotgan xorijiy talabalar orasida o'zbeklar soni juda yuqori va rus tilini bilish ularning asosiy talabidir.

Muammolar

Ba'zi davlatlarda rus tilining maqomi pasaytirilmoqda yoki cheklovlar qo'yilmoqda.

Yoshlarda ingliz tiliga bo'lgan qiziqish rus tilining o'rnini siqib chiqarayotgani kuzatilmoqda.

Til siyosati masalasi ayrim mamlakatlarda keskinlashgan.

Kelajak istiqbollari

Rus tilining ahamiyati Yevroosiyo mintaqasida barqaror qoladi.

Rossiya bilan iqtisodiy, siyosiy aloqalarni rivojlantirish rus tiliga ehtiyojni saqlab qoladi.

Onlayn ta'lim, tarjima texnologiyalari va madaniy almashinuvlar rus tilining o'sishiga xizmat qilmoqda.

Rus tili — bu nafaqat muloqot vositasi, balki ulkan madaniy merosning kalitidir. Bugungi kunda, turli xalqlar o'rtasidagi hamkorlik va aloqa tobora muhimlashib borayotgan bir paytda, rus tili turli madaniyatlar va millatlarni bog'lovchi ko'priklarni bo'lib xizmat qilmoqda. Uni o'rganish va asrab-avaylash nafaqat tilshunoslarning, balki barchaning vazifasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar .

1. Жирмунский В.М. *История русского языка*. — Москва: Просвещение, 2001.
2. Бабайцева В.В. *Русский язык в современном мире*. — Санкт-Петербург: Лань, 2015.
3. Баранов П.А., Добровольский Д.О. *Русский язык: статус и функции в странах СНГ*. — Москва: Наука, 2010.
4. Апресян Ю.Д. *Русский язык в интернете: тенденции и перспективы*. — Москва: Языки славянской культуры, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. *Rus tili o'qitish metodikasi*, Toshkent: O'qituvchi, 2018.

6. ЮНЕСКО: *World Languages Report*, 2021-yilgi nashr.
7. Rasmiy rus tilidagi internet portallari (<https://gramota.ru>, <https://runetstat.ru>)
— statistik ma'lumotlar